

Raspolaganje imovinom privrednog društva

Piše:
Sead DELIĆ,
dipl. pravnik

Tržište kapitala u Bosni i Hercegovini je u početnoj fazi razvoja i zbog toga se brkaju pojedini termini i poistovjećuju sa drugim neodgovarajućim. To se naročito odnosi na prava koja proističu iz osnova vlasništva na dionicama. Vlasništvo na dionici se poistovjećuje sa vlasništvom na kapitalu. Kapital, ali i imovina dioničkog društva pripada društvu jer je ono nosilac prava i obaveza. Vlasniku dionica pripada samo srazmjerni dio u tom kapitalu (equity), ali on predstavlja zajedničku svojinu sa ostalim dioničarima. Dakle, ta dva pojma koja su bitno različita, u mnogim slučajevima se pogrešno interpretiraju. Prema tome, društvo kao vlasnik imovine može, u skladu sa propisima, njom i raspolagati.

Zbog razumijevanja pojmova, moramo ponoviti osnovna prava koja proizilaze iz osnova vlasništva na dionici. Član 194. Zakona o privrednim društvima („Službene novine Federacije BiH,” br. 23/99, 45/00, 2/02, 29/03, 68/05 i 91/07) (u daljem tekstu: Zakon) je precizirao prava koja proizilaze iz osnova vlasništva na dionici. Dionica sadrži prava na učešće u (član 194. stav 3.):

- upravljanju dioničkim društvom,
- raspodjeli dobiti,
- diobi imovine preostale nakon stečaja ili likvidacije dioničkog društva.

Pravo iz osnova vlasništva na dionici nije ni lično pravo, osim u slučaju kad društvo otkupljuje dionice koje je ono emitovalo (član 230. Zakona) i kada je društvo pod stečajem ili u likvidaciji, ukoliko ima preostale stečajne, odnosno likvidacione mase. Na taj dio mase srazmjerno svom kapitalu u dionici ima pravo na srazmjerni dio u toj

preostaloj imovini. Ovo je ujedno i jedini slučaj da vlasnik dionice može učestvovati u prodaji ili kupovini, odnosno preuzimanju imovine koja je do otvaranja stečajnog ili likvidacionog postupka pripadala društvu.

Prema navedenim činjenicama, vlasnik dionice ne može izuzimati dio imovine na temelju vlasničkog prava iz osnova dionica bez obzira na to sa kojim procentom učestvuje taj vlasnik. Treba jasno poznavati pravilo da dioničko društvo sa utvrđenom strukturom kapitala ne može biti predmet izuzimanja njegove imovine bez obzira na to koliki vlasnički dio postojao u dionicama. Od ovog pravila se izuzima dioničko društvo sa jednim osnivačem jer je u tom slučaju ono vlasnik društva i dionica u cjelini. Međutim, taj izuzetak prestaje nakon što se izvrši emisija dionica i ponudi u javnoj ili zatvorenoj prodaji jer emitent prestaje biti jedini vlasnik društva.

Kada je riječ o upravljanju dioničkim društvom, ono je riješeno Zakonom tako što za svaku običnu dionicu pripada jedan glas (član 199. stav 2. Zakona) na skupštini. Prema tome, prava na temelju učešća u upravljanju zavise od visine equity-a svakog dioničara koji je osnov i za broj dionica u njihovom vlasništvu. Pored toga što Zakon štiti vlasnike pretežnog broja dionica, jer je u pitanju društvo kapitala čiji je motiv sticanje dobiti (dividende), u isto vrijeme Zakon pruža i određene zaštite manjinskim dioničarima. Naime, u dioničkom društvu moguć je sukob interesa između manjinskih dioničara i vlasnika paketa dionica koji predstavljaju pretežne vlasnike u društvu. Obično kod manjinskih dioničara preovlađuje interes za isplatom neto dobiti (dividende) bilo u cjelini ili djelimično. Većinski dioničari zastupaju interes reinvestiranja u društvo i tako povećavaju kapital društva. Time se povećava i knjigovodstvena vrijednost (book value) di-

onica, jer iznos dividende postaje imovina (assets) društva, npr. uvođenjem nove tehnologije, izgradnjom novog pogona i sl.

Pravo na dio dobiti je materijalno pravo koje se ostvaruje dok je neko lice vlasnik dionice. Ono se ostvaruje u više navrata pod uslovom da društvo posluje pozitivno. Zato se mnogi investitori odlučuju ulagati u dionice koje, u pravilu, treba da ostvaruju dividendu veću od kamatne stope uloga na štednju.

Pojedini investitori preferiraju na vlasništvu prioriteta dionica jer one pružaju mogućnost naplate dividende prije ostalih dioničara s tim što, u pravilu, nemaju pravo glasa. Budući da se radi o posebnoj klasi dionica, i vlasnici prioriteta dionica imaju pravo glasa ako se na skupštini odluke donose po klasama dionica (član 219. stav 2. Zakona).

U članovima 220., 221. i 222. Zakona precizirana su prava iz osnova prioriteta dionica i mislimo da ih ne treba posebno nabrajati. Vlasnici prioriteta dionica, kada je u pitanju imovina društva, imaju prednost prilikom likvidacije dioničkog društva u odnosu na vlasnike običnih dionica (član 220. tačka 2. Zakona).

Treba da navedemo neke odrednice vezane za diobu imovine preostale nakon stečaja ili likvidacije dioničkog društva koju predviđa član 299. tačka 4. (dionička društva), odnosno član 373. stavovi 2. i 3. Zakona za društva sa ograničenom odgovornošću. Sve do ovih pretpostavki vlasnik dionice ili udjela ne može zahtijevati naplatu iz imovine društva jer ona njemu pripada kako je već navedeno u uvodu. Nešto je manja razlika između dioničkih društava u odnosu na društva sa ograničenom odgovornošću, ali je osnovno pravilo da do stečaja ili likvidacije dioničar ili vlasnik udjela ne može zahtijevati izdvajanje imovine društva da bi ostvario svoje vlasničko učešće u equitu društva. Imovina privrednih društava koja posluju sa pretežno državnim kapitalom (zgrade, zemlja i druga nepokretna ili pokretna imovina), a u međuvremenu su djelimično privatizovana i koja je sastavni dio početnog bilansa tih društava, ne može se izdvajati od države, jer takav postupak je protivan interesu ostalih dioničara. ■